

'DE VERGETING'

DAAN HEERMA VAN VOSS

VULT HET GAT IN ZIJN MEMORIE

De dag dat hij opstond zonder geheugen zal Daan Heerma van Voss (27) nooit vergeten. Wij ook niet, want de auteur hield er een roman aan over waarmee hij zich de voorman van de jongste letterengeneratie toont. 'De vergeting' heet hij, 'een onvergetelijke roman over vergeten', dixit collega-schrijver Peter Buwalda.

'DROOG, KIL, GEEN WOORD TE VEEL: DAT IS DE ONZICHTBARE STIJL VAN EEN ÉCHTE GROTE SCHRIJVER'

Op maandagochtend 16 januari 2012 wordt Daan Heerma van Voss wakker zonder te weten waar en – erger nog – wie hij is. Herinneringen, namen, woorden, tijd: álles is weg. 'Ik voelde me meer dier dan mens,' zegt hij me nu in zijn werkkamer in Amsterdam.

Daan Heerma van Voss «Ik was alleen nog maar van vlees, zo voelde het, mijn verstand was uitgevallen. Heel mijn bewustzijn zat in mijn lichaam.»

Eén van de eerste dingen die hij deed, die ochtend van de 'uitval': in zijn onderbroek kijken. 'Er zitten nog kloten aan.' Zo heeft hij het inmiddels opgeschreven. 'Mijn kloten. Als iemand me zou vragen: 'Wie ben jij?', zou ik kunnen antwoorden: 'Ik ben een man.'"

Zijn lichaam deed pijn, en ook daar heeft hij sindsdien woorden voor gevonden: 'De pijn verplaatst zich van mijn kaken naar mijn slapen, op verschillende plekken wordt er in mijn schedel geboord, er worden pijnlijke stalen flinters ingebracht. Het maakt een knarsend geluid waaraan niet te ontsnappen valt. Mijn oogleden zetten uit en krimpen weer, mijn oogbollen gloeien.'

Heerma van Voss «Het was een hoofdpijn erger dan ik ooit had meegemaakt, maar tegelijk had die pijn iets geruststellends: het was iets wat ik kende; ik heb wel eens migraineachtige episodes en in mijn jeugd had ik vrijwel altijd hoofdpijn. Die pijn vertelde me dat het *mijn* lichaam was, maar al bij al was de geruststelling minimaal: ik was verlamd door angst. Dat er in je kern zomaar iets kan worden weggenomen, je weet niet door wie en waarom: dat is toch onbegrijpelijk? En dan geef ik er al te veel woorden aan. Ik wist gewoon níets, niet eens dat ik mijn geheugen kwijt was.

»Het was allemaal groter dan de woorden die ik er achteraf voor kan bedenken. Dat is de tragiek van de missie die dit boek voor mij is geweest. Ik kan je die chaos niet schetsen, ik kan er zélf nauwelijks

meer bij. Zoals je je ook niet kunt voorstellen hoe een kind zich voelt vlak na de geboorte.»

HUMO Hoe vreemd is de zin die je jezelf dan hardop hoort uitspreken: 'Ik bevind me in een roodgewatteerde schedel, met kloppende chromen aderen tussen de ogen.'

Heerma van Voss «Volstrekt ridicuul. En toch, zo is het geweest. Had ik 'm zelf verzonnen, ik zou 'm nog geschrappt hebben. Ik heb geen idee wat hij betekent, het was gewoon wartaal, denk ik, zoals ik er die dag nog meer heb uitgekraamd.»

HUMO Je zette de cd-speler naast je op: 'Tangled Up in Blue', Bob Dylan. Herkende je hem?

Heerma van Voss «Ik had niet kunnen zeggen dat het Dylan was, maar de zinnen herkende ik wel, zoals je een slaapietje herkent. 'Blood on the Tracks' was dan ook de cd die ik al jaren dagelijks draaide bij het naar bed gaan, het was een heel natuurlijk geluid.

»'Is dit een psychose?' dacht ik. Dat was één van de eerste normale gedachten die ik had. Kennelijk had ik toch een idee van waar het ziektebeeld psychose voor staat. Maar wie in een psychose zit, gaat zich niet zitten afvragen of dat zo is, dacht ik vervolgens.»

HUMO Je wilde contact met de buitenwereld. Twee namen kwamen schijnbaar spontaan in je op.

Heerma van Voss «Daniël en Sophie, ja, zonder dat ik wist waarom díe twee. Ik had wel vier, vijf Sophies in mijn mobieltje, in Amsterdam heten tegenwoordig alle meisjes Sophie. Er stond maar één Daniël tussen, daarom koos ik voor hem. Maar het kon ook de loodgieter zijn, daarom begon ik met een beleefde vraag: of hij iemand was die ik zou bellen als ik niks meer wist? Gelukkig bleek het om mijn beste vriend te gaan, hij kwam meteen.»

ANGSTIG BREIN

HUMO Je had iemand anders nodig om te vertellen wie je was, en Daniël kon dat. Je bent afgestudeerd,

relatie ging uit, boek geschreven, liefdesgerommel, veel geschreven.' Met dát leven wou je wel verder?

Heerma van Voss (*lacht*) «Het was wel een erg bondig resumé, maar achteraf moest ik toegeven dat hij daarmee de afgelopen jaren aardig had samengevat. Dat ik een schrijver was, wist ik zelf nog: blijkbaar is dat een tweede natuur geworden.»

HUMO Die middag had je een afspraak met de VPRO-radio. Sterk dat je vriend je daar ook naartoe liet gaan.

Heerma van Voss «Vind ik ook, en achteraf verbaasde het Daniël zélf ook: hij weet nu dat hij 't eigenlijk niet had moeten doen. Maar goed, inmiddels ging het stukken beter met me, en hij had zelf ook dingen te doen. En het was nog onduidelijk wat er met me scheelde: er was nog geen medische naam aan gegeven.»

HUMO Was de interviewer, Jeroen van Kan van 'De avonden', zich ergens van bewust?

Heerma van Voss «Nee, ik had hem niks gezegd. Hij moet hooguit hebben gedacht: 'Dat is toch wel een erg vage jongen.' Ik heb het niet aangedurfd dat interview nog eens te beluisteren, Daniël heeft het wel gedaan. Het was geen wartaal, zegt hij, al luisterde ik niet goed naar de vragen. Ik geloof mijn vriend op z'n woord.

»Het interview vond op straat plaats, in Amsterdam-Zuid, en achteraf vond ik mijn fiets eerst niet; ik was er heel moe van geworden, verward. Omdat het toevallig in de buurt van mijn ouders was, begon ik weer iets te herkennen, en vond ik hun deur.»

HUMO Maar ook daar moet je er behoorlijk normaal uitgezien hebben: noch de werkster, noch je vader belden meteen de ambulance.

Heerma van Voss «Dat ik zelf gealarmeerd was, bracht ik niet over op anderen, daar zag ik op toe. Ik zei niet zo veel. Mijn vader raadde me aan mijn dokter te bellen, ik durfde hem niet te zeggen dat ik

DAAN HEERMA VAN VOSS

► niet wist wie mijn dokter was. In-tussen waren er wel weer herinneringen teruggekomen, maar ik had problemen om nieuwe informatie vast te houden. Dat gaf me vooral een opgejaagd gevoel. Ik dacht voortdurend dat ik iets moest doen, maar vergat meteen weer wat.»

Als Heerma van Voss er uiteindelijk in slaagt zijn huisarts te bel-len, verwijst die hem door naar een neuroloog in de Boerhaavekliniek; die vindt de situatie ernstig genoeg voor meer onderzoek in een ziekenhuis. De patiënt zélf schat het blijkbaar niet al te desastreus meer in aan het eind van de dag: hij duikt aan café De Klepel in om met enkele vrienden veel whisky te drinken.

Heerma van Voss «Ik dacht: zo snel mogelijk weer bij de mensen zijn, herinneringen bijeenklauwen! Tegelijk was ik bang om weer te gaan slapen, alleen te liggen in datzelfde bed.»

HUMO Hoe ben je de volgende ochtend wakker geworden?

Heerma van Voss «Als na een lange ziekte: je bent aan de beterschap, maar nog uitgeput. Een beetje hoofdpijn, verdoofd, maar uiteindelijk vrij normaal.»

Dat de normaliteit weerkeerde valt keurig binnen de diagnose die de artsen uiteindelijk stelden: TGA of Transient Global Amnesia. Een zeldzame neuropsychiatrische aandoening, meestal bij mensen van middelbare leeftijd, die gepaard gaat met een forse geheugenuitval, twee tot vierentwintig uur duurt en meestal eenmalig is.

Heerma van Voss «Alleen al dat mijn ziekte een naam kreeg, was een geruststelling, want denken te weten wat je mankeert is ook al een soort geneze. Tot die diagnose er was, voelde ik me soms beschaamd om het aan mensen te vertellen. Ze vinden me al zonderling genoeg.»

HUMO Heb je inmiddels ook een idee van wat in jouw geval de aanleiding was?

Heerma van Voss «Emotionele en fysieke stress. Ik had de vrijdag voordien de presentatie van mijn tweede roman 'Zonder tijd te verliezen', een lange feestnacht dus. Onderzoek heeft bovendien uitge-wezen dat er veel angst in mijn brein zit – angstige persoonlijkheidskenmerken noemen ze dat. En dan was er nog een toevalligheid die zondagnacht: ik had een bijzonder heftige droom, schoot me later te binnen, ik was zelfs uit mijn bed gedonderd. Die nachtmerrie heeft mijn ademhaling beïnvloed, de zuurstoftoevoer naar mijn hersenen was erdoor veranderd. Die combinatie zou alles moeten verklaren, al is zekerheid onhaalbaar.

»De consensus is dat de kans op herhaling heel klein is. Gevoelsmatig denk ik niet dat het me nog een keer gaat gebeuren. Ken je die scène uit 'The World According to Garp' van John Irving: de hoofdpersoon is op zoek naar een huis en de dag dat hij er eentje vindt waarop net een vliegtuig is neergestort, koopt hij het meteen, omdat de kans nihil is dat het nog een keer gebeurt. In een dergelijke waan van onkwetsbaarheid wentel ik me ook graag.»

LITERATUUR-TRIBUNAAL

HUMO Heb je er lang over getwijfeld of dit een boek worden moest?

Heerma van Voss «Ook daar speelt iets zo raars mee dat ik er niet helemaal bij kan. Op het moment dat dit mij trof, was ik bezig met een monumentale roman over iemand die wakker wordt zonder geheugen. Elke keer dat ik het vertel, denk ik: 'Dat kan niet kloppen, wat een pedanterie!'»

HUMO Zou je beledigd zijn als lezers je niet geloven?

Heerma van Voss «Ja, want ze zouden mijn oprechtheid en trouw in twijfel trekken. En die zijn me zeer dierbaar.»

HUMO Tegelijk lijkt je die belediging zelf te voeden, want ook je vriend en je vader opperen in het boek de mogelijkheid dat je de boel belazert.

Heerma van Voss «Bedankt, da's een goede samenvatting van mijn leven: 'Daan Heerma van Voss, een zichzelf voedende belediging voor de mensheid' – dat wordt de tekst op mijn grafsteen.»

HUMO Je geeft ook aan dat je met tegenzin zo'n autobiografische roman schrijft.

Heerma van Voss «Ik vind dat moeilijk, ja. In de roman vergelijk ik de Nederlandse literatuur van vandaag met een zakloopwedstrijd in openhartigheid, en met dit boek spring ik mee in die race. Zolang ik meespeel, wil ik winnen, vervolgens wil ik dat de wedstrijd afgelopen is en dat iedereen wat anders gaat doen... Autobiografisch schrijven kan een gebrek aan talent verraden, want verbéëlding maakt je tot een echt goeie romanschrijver.

»Een louter documentair verhaal zou me niet interesseren. Ik wou dat dit boek zo autobiografisch mogelijk bleef, slechts millimeters boven de feiten uit, maar tegelijk wou ik dat het ergens een vlucht nam, en laat zien waartoe de verbeelding allemaal in staat is. Die omslag voltrekt zich wanneer de roman – tot mijn eigen verrassing – van een persoonlijke zoektocht verandert in een liefdesverhaal.»

HUMO Die omslag valt vrij precies aan te duiden: als je realiseert dat met je geheugen ook de pijnlijke herinneringen aan je ex-geliefde Evelien F. terugkomen.

Heerma van Voss «Door wat me overkomen was, ging ik daar bij stilstaan: wou ik deze herinneringen wel, of zou ik ze liever kunnen wegsnijden, omdat ze me nog altijd zo veel pijn deden? Het boek is het antwoord op die vraag: ik wil die herinneringen kunnen dragen, dat is wel het minste wat een mens kan doen.

»Het moeilijkst vond ik dat ik dit verhaal niet kon schrijven zonder het over mensen uit mijn omgeving te hebben – schuilnamen zouden het heel onwaarachtig hebben gemaakt.»

HUMO Dat dilemma verwoord je scherp: de schrijver is de pooier die anderen het rode licht in duwt en er zelf geld aan verdient, hij geeft

anderen zogenaamd een stem terwijl hij ze in feite ontnemt.

Heerma van Voss «Ik vind het echt een probleem, ja, wat een schrijver anderen aandoet door er personages van te maken. Ik heb zelf gevoeld hoe het is door een ander zichtbaar te worden gemaakt, terwijl je zelf weerloos bent. Zowel mijn vader (ex-VPRO-bestuurder Arend Jan Heerma van Voss, red.) als mijn moeder (sociologe Christien Brinkgreve, red.) hebben recent boeken geschreven waarin ik zelf voorkom, met herinneringen aan mij waar ik me niks bij kan voorstellen. Ik vond dat moeilijk, misschien ook wel een gepaste straf (*lachje*).

»Ik ga trouwens een avond organiseren waarop iedereen zijn grieven kan uiten, een tribunaal. Ik zal aangeklaagd worden door mijn moeder, die in de verdediging van de moraal wordt bijgestaan door Gerard Spong, één van de beste advocaten van het land. Heel spannend wordt dat. Ik word verdedigd door Suzanne Holtzer, mijn redacteur. Er komen allerlei getuigen-experts, zoals Kitty Courbois: zij zal ondervraagd worden over hoe het

'ALLEEN MENSEN ZONDER FANTASIE KLAMPEN ZICH AAN HET GENERATIE-IDEE VAST'

'Wat jonge mensen vandaag willen, verschilt in niets van wat die van honderd jaar geleden wilden: betekenisvol zijn voor iemand anders, iets verrichten wat ertoe doet.'

voelde om een personage te worden in 'Het Jaar van de Kreeft' van Hugo Claus.»

HUMO Je moeder las het manuscript – niet alleen met plezier. Je beschrijft je ouders dan ook als een in wezen niet-compatibel stel, zo iets als een Apple en een pc in hetzelfde huis.

Heerma van Voss «Mijn ouders vonden dat hard, omdat ze vreesden, denk ik, dat in mijn visie waarheid schuilt. De heftigste reactie was van mijn moeder, ze belde me huilend op. Ze vond dat ze in het boek zo afwezig was in mijn leven, en die klacht is er uiteindelijk in terechtgekomen, als een belangrijke scène zelfs. En nu is ze blij dat ze tenminste gehoord is.»

HUMO De opdracht van je vorige roman luidde: 'Voor de vader. Een onontkoombaar voorbeeld.'

Heerma van Voss «Dat is een dubbelzinnige typering. Normaal is een voorbeeld niet onontkoombaar. Maar hij is voorbeeld én angstbeeld tegelijk, was dat altijd, zal dat altijd zijn.»

HUMO Sommigen kennen hem, ook bij ons, als acteur in sketches van Koot en Bie. Is hij in Nederland

zo beroemd dat hij herkend wordt? **Heerma van Voss** «Hij heeft een apart hoofd, dat wel, maar een bekende Nederlander is hij niet. In het begin kreeg ik in literaire en journalistieke kringen wel altijd de vraag of ik zijn zoon was, nu niet meer.»

LINTWORM

HUMO De beste vriend van je vader, Adriaan van Dis, mocht een paar jaar geleden je debuut voorstellen. Hij kent je van in de wieg, zei hij – 'Dat daar zo'n slim, levendig ventje uitgekomen is!' – en was gul met adviezen. Aanvaard je lintworm, zei hij bijvoorbeeld, want het schrijven noemde hij een lintworm die je nooit meer kwijtraakt.

Heerma van Voss «Dat vond ik een vreemd beeld in een verder dierbare speech. Een lintworm associeer je toch meteen met defecatie en uitwerpselen? Wie wil er nu leven voor een parasiet? Ik niet. Zijn verheven idee van de verantwoordelijkheid van een schrijver stond me intuïtief ook tegen. Nog steeds vind ik dat ik niemand iets verplicht ben.»

HUMO Zelf doe je niet romantisch over het schrijverschap. Op je web-

site staat te lezen: 'Daan Heerma van Voss is schrijver, interviewer en historicus. Hij schrijft dingen, en daar krijgt hij voor betaald. Hij is een soort huurling.'

Heerma van Voss «Een huurling is iemand die bereid is om voor zijn idealen te doden, maar niet om ervoor te sterven. Daarvoor krijgt hij niet genoeg betaald. Zo voel ik het. Ik weet niet hoeveel ik voor de kunst wil opofferen. Ik vrees dat de grote offers nog moeten komen.»

HUMO Je leek, toen er een paar jaar geleden een generatiedebat opstak, even de woordvoerder te zullen worden van de 'grenzeloze generatie', de cohorte 1986-2000. Vandaar dat andere advies van Van Dis: sluit je niet op in een generatie, kies je eigen pad.

Heerma van Voss «Als ik al een stem van die generatie ben, dan is het er één die zegt: 'Maar hier hoor ik niet bij!' Dat hele generatie-idee vind ik volstrekt oninteressant, alleen mensen zonder ideeën of fantasie klampen zich daaraan vast. Als je maar over je generatie praat, wordt het door de media opgepikt, denken ze, en vaak klopt dat nog ook. Het is genoeg dat één dwaas

roept dat wij vandaag meer door onze iPhone dan door onze moeder opgevoed worden of het wordt nog afgedrukt ook. Terwijl het onzin is: de iPhone is door dertigers en veertigers gemaakt voor dertigers en veertigers.

»Wat jonge mensen vandaag willen verschilt in niets van wat die van honderd jaar geleden wilden: betekenisvol zijn voor iemand anders, iets verrichten wat ertoe doet.»

HUMO Door een groot boek te schrijven, bijvoorbeeld, maar je legt de lat hoog. Ik las ergens van je: 'Zo zijn er naar mijn standaarden slechts elf Nederlandse schrijvers die goed kunnen schrijven.' De namen van dat elftal graag.

Heerma van Voss «Ze mogen ook dood zijn? Gerard en Karel van het Reve dan, allebei. Claus, natuurlijk, en W.F. Hermans. Cees Nooteboom, en Remco Campert, omdat hij me lichtheid heeft geleerd. Grunberg moet er zeker bij. En A.F.Th. van der Heijden in het doel. Van P.F. Thomése vind ik niet alles goed, maar met elk boek probeert hij wel iets nieuws te doen, en hij kan goed voetballen, dat scheelt. Oei, we hebben nog geen vrouwen, maar 't is voetbal, dat hoeft dus niet. Zet Joop Goudsblom er ook bij. Hij schrijft wel geen fictie, maar zijn proefschrift 'Nihilisme en cultuur' is één van de beste boeken die ik ooit heb gelezen, geniaal.

»Zijn er dat nóg geen elf? Laat Coetzee dan meedoen, die kan ook in het Nederlands schrijven als hij dat wil. Een klassieke schaduwspits: alle ballen op Coetzee!»

HUMO Wat is je eigen zwakke punt vooralsnog?

Heerma van Voss «De stijl. Ik ben nog te zichtbaar. Coetzee: droog, kil, geen woord te veel: dat is de onzichtbare stijl van een echte grote; totale ondergeschiktheid aan het verhaal.»

HUMO Wat hebben je beste geschriften gemeen?

Heerma van Voss «Dat je ze niet snel vergeet.»

Mark Schaevers

Foto's Thomas Sweertvaegher

Daan Heerma van Voss, 'De vergeting', De Bezige Bij

